

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد طرح درس و برنامه زمانبندی

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی
شهید صدوقی یزد

اطلاعات عمومی

گروه : فیزیک پزشکی
نام درس : فیزیک پرتوها
رشته : تکنولوژی پرتو شناسی
مقطع تحصیلی: کارشناسی
سال تحصیلی : ۹۴-۱۳۹۳
نیمسال : دوم
مسئول درس : دکتر نیک فرجام
مدرس : دکتر نیک فرجام
تعداد واحد: ۳ واحد نظری
محل تشکیل کلاس: دانشکده بهداشت
زمان تشکیل کلاس: یکشنبه ها ساعت: ۱۰-۱۳
تاریخ امتحان پایان ترم: ۹۴/۴/۸
تاریخ امتحان میان ترم: ۹۴/۲/۱۳
پیش/هم نیاز : -----
ارتباط با مسول درس:

✓ ایمیل: a.nickfarjam@ssu.ac.ir

✓ شماره تماس: ۱۷-۸۲۰۳۴۱۰ داخلی ۲۹۸

✓ مراجعه: پردیس دانشگاه - دانشکده پزشکی - گروه فیزیک پزشکی

XX

مقدمه

پیشرفت‌های شگرف استفاده از پرتوهای یونیزان در علوم پزشکی چه در زمینه تشخیص یا درمان سبب گردیده شناخت دقیقی از انواع پرتوها، سازوکارهای برخورد آنها با ماده و چگونگی تولید آنها داشته باشیم. اگرچه در رادیولوژی تشخیصی مهمترین پرتوی مورد استفاده اشعه ایکس می باشد ولی شناخت دیگر پرتوهای یونساز نظیر پرتوی گاما، بتا و ... برای این دانشجویان از اهمیت خاصی برخوردار است. از آنجا که مراکز پزشکی هسته ای محیط مناسبی برای فعالیت کاری فارغ التحصیلان کاردانی و کارشناسی رادیولوژی می باشد پرداختن به این درس با سرفصل های تصویب شده بسیار مهم می باشد.

هدف کلی :

آشنایی با انواع پرتوهای یونساز مورد استفاده در پزشکی و خواص آنها، دانشجو باید در پایان این درس قادر به تفکیک انواع پرتوهای یونساز باشد و طریقه تولید و مکانیسم برخورد آنها را بداند.

اهداف ویژه :

در پایان ۱۷ جلسه درس دانشجو باید قادر باشد:

- ۱ - تعاریف مورد نیاز علوم هسته‌ای و اتمی. دانستن مدل‌های ساختمان اتم و هسته را بیان نماید.
- ۲ - سازوکار هسته‌های رادیواکتیو و فرمالیزم حاکم بر آنها را تبیین نماید و مسائل مربوطه را حل نماید.
- ۳ - روشهای تولید مواد رادیواکتیو و رادیوداروها و ویژگی های یک رادیوداروی ایده آل را بیان نماید.

- ۴ - یکاهای مورد استفاده در علوم هسته‌های و اتمی را بیان نماید.
- ۵ - شناخت کامل از برخوردهای پرتوهای یونساز با ماده
- ۶ - مکانیسم و نحوه برخورد پرتوهای یونیزان با ماده و عوامل موثر بر آن را تشریح نماید.
- ۷ - اصول کار راکتورهای هسته ای و شتابدهنده ها و موارد کاربرد هر کدام را بیان نماید.

استراتژی آموزشی :

- سخنرانی، پرسش و پاسخ و بحث دانشجویی
- کنفرانس و تحقیق دانشجویی

ابزار و وسائل کمک آموزشی :

- کامپیوتر (استفاده از *Power point*) و ویدئو پروژکتور
- فیلمها و انیمیشنهای آموزشی
- وایت برد
- منابع مورد استفاده در تدریس :
- ۱ - آشنایی با فیزیک بهداشت از دیدگاه پرتوشناسی - هرمان سمبر - ترجمه محمد ابراهیم ابوکاظمی
- ۲ - فیزیک تشعشع - دکتر فریدون نجم آبادی
- ۳ - فیزیک رادیوتراپی - فیض محمد خان - ترجمه دکتر ندایی
- ۴ - فیزیک رادیولوژی تشخیصی: تالیف: کریستین سن، ترجمه دکتر گورابی
- ۵ - فیزیک پزشکی هسته ای - رامش چاندر - ترجمه دکتر بوذرجمهری

شیوه ارزشیابی دانشجو :

- حضور و غیاب و حضور فعال در بحث ها و کنفرانس دانشجویی و تحقیق : ۱۰٪
- امتحان میان ترم: ۳۰٪
- امتحان پایان ترم: ۶۰٪
- ۱۰۰٪

نوع ارزشیابی :

- سوالات چهارجوابی و سوالات تشریحی

جدول زمانبندی

شماره جلسات	تاریخ	موضوع بحث	مدرس
اول	۹۳/۱۱/۱۲	معرفی مشخصات امواج الکترومغناطیس و مشترکات و اختلافات هریک ، معرفی انواع پرتوها در دو دسته یونساز و غیر یونساز، وجوه اختلاف پرتوهای یونساز و غیر یونساز و اثرات بیولوژیک هریک	دکتر نیک فرجام
دوم	۹۳/۱۱/۱۹	وجوه اختلاف امواج مکانیکی نظیر فراصوت و الکترومغناطیس، نیروهای بنیادی، معرفی گذرا بر سازوکارهای برخورد با ماده برای هریک از پرتوها. انواع انرژی و واحدهای انرژی در سطوح هسته‌های.	دکتر نیک فرجام
سوم	۹۳/۱۱/۲۶	مرور مطالب بنیادی از اتم و هسته، مدل‌های اتمی، تعاریف ایزوتوپ، ایزوتون، و غیره، انرژی بستگی، یونسازی و برانگیختگی، مثالهایی از انرژی بستگی لایه‌های مختلف اتم سدیم، تنگستن، آهن...	دکتر نیک فرجام
چهارم	۹۳/۱۲/۳	رابطه جرم و انرژی، مدل‌های هسته ای (قطره - مایع و لایه ای) ایزومرها، رادیونوکلئیدهای پایدار و ناپایدار. سریهای رادیواکتیو، فرایندهای رادیواکتیو و قوانین بقا و نسبیت.	دکتر نیک فرجام
پنجم	۹۳/۱۲/۱۰	واپاشی آلفا، بتا، مشخصات پرتوهای بتا و آلفا، انتشار پوزیترون و پدیده فنا. شکار الکترون، تابش گاما. الکترون اوزه و تبدیل داخلی، مثالهایی از تابش بتای مثبت، منفی، الفا و گاما.	دکتر نیک فرجام
ششم	۹۳/۱۲/۱۷	رادیواکتیویته و رابطه ریاضی واپاشی نسبت به زمان، قوانین واپاشی و تعادل گذرا و پایدار، محاسبه جرم یک ماده از اکتیویته آن، اکتیویته ویژه، نیمه عمر، عمر متوسط، نیمه عمر مؤثر.	دکتر نیک فرجام
هفتم	۹۳/۱۲/۲۴	شکافت و جوش هسته‌ای، آشنایی با انواع راکتورها و شتابدهنده ها، تولید رادیونوکلئیدها و ملاحظات کلی و تولید رادیو نوکلئیدهای کوتاه عمر	دکتر نیک فرجام
هشتم	۹۴/۱/۱۶	اصول ژنراتورها، ژنراتور تکنسیم - مولیبدن. انتخاب رادیونوکلئید. انتخاب رادیوشیمی، خلوص رادیوداروها، معرفی چند رادیوداروی مهم و کنترل کیفی	دکتر نیک فرجام
نهم	۹۴/۱/۲۳	معرفی واحدهای تشعشع و دز، رنگن، راد، رم، واحد پرتونابی، گری، سیورت، کوری، بکرل	دکتر نیک فرجام
دهم	۹۴/۱/۳۰	تولید اشعه ایکس مشخصه و ترمزی، طیف پیوسته، خطی و مختلط اشعه ایکس و مکانیسم ایجاد آنها، کمیت و کیفیت اشعه ایکس و عوامل مؤثر بر آن، فیلترها، پرتوهای گاما و تفاوت آن با پرتو ایکس	دکتر نیک فرجام
یازدهم	۹۴/۲/۶	برخورد اشعه ایکس و گاما با ماده، تامسون، پدیده فتوالکتریک، کامپتون، جفت سازی، سه گانه، اثر نوری هسته ای، عوامل مؤثر در هریک (۱)	دکتر نیک فرجام
دوازدهم	۹۴/۲/۱۳	امتحان میان ترم	دکتر نیک فرجام
سیزدهم	۹۴/۲/۲۰	برخورد اشعه ایکس و گاما با ماده، پدیده فتوالکتریک، کامپتون، جفت سازی، سه گانه، تامسون، اثر نوری هسته ای، عوامل مؤثر در هریک (۲)	دکتر نیک فرجام
چهاردهم	۹۴/۲/۲۷	برخورد اشعه ایکس و گاما با ماده، پدیده فتوالکتریک، کامپتون، جفت سازی، سه گانه، تامسون، اثر نوری هسته ای، عوامل مؤثر در هریک (۳)	دکتر نیک فرجام
پانزدهم	۹۴/۳/۳	مکانیسم برخورد پرتوهای یونیزان ذره ای (۱) - الکترون، برد الکترون و عوامل مؤثر در آن	دکتر نیک فرجام
شانزدهم	۹۴/۳/۱۰	مکانیسم برخورد پرتوهای یونیزان ذره ای (۲) - آلفا، بتا و پروتون	دکتر نیک فرجام
هفدهم	۹۴/۳/۱۷	مکانیسم برخورد پرتوهای یونیزان ذره ای (۳) - نوترون	دکتر نیک فرجام